

**Op eigen
kracht
vooruit
in de
Veenkoloniën**

Inhoudsopgave

Op Eigen Kracht Vooruit!	2	Ervaringsdeskundigen denken mee over aanpak intergenerationele armoede	24
'Stop met eenrichtingsverkeer en geef een stem aan de mensen om wie het gaat'	4	Kloven: een gedicht van Annamaria Evers	26
Van Kans voor naar Kracht van de Veenkoloniën	6	'Verkenning nieuwe methode voor verdeling zorggeld Shared Savings bleek weerbarstig'	28
Acht sleutels om gezondheidsachterstanden écht aan te pakken	8	Een blik op 9 jaar KvdVK	30
'Als we maar niet uit het oog verliezen voor wie we het doen en met welk doel!'	10	Integrale oplossingen op maat doorbreken Veenkoloniale generatiearmoede duurzaam	32
Monitoren van ontwikkelingen in het programma	12	'Vertrouwen is de basis voor heel veel mensen die het op eigen kracht niet redden'	34
Sportieve motivatie in de Veenkoloniën	14	Bewoners aan zet!	35
'Bewonersinitiatieven maken een krachtige vuist'	16	'Niet de systeemwereld maar de leefwereld van burgers moet de basis zijn'	36
Perspectief voor zorgwekkende zorgmijders	18	'Een ontmoetingsplek door ervaringsdeskundigen, voor iedereen'	37
We gaan het anders doen!	19	'Gezond oud worden is essentieel voor het welzijn van mensen'	38
KvdVK door de jaren heen	20	Dankwoord	40
'We staan aan het begin van het herstel, nu moeten we blijven investeren'	22		
Laaggeletterdheid is overal	23		

Op Eigen Kracht Vooruit!

In 2015 startte het programma Kans voor de Veenkoloniën (KvdVK) na een amendement vanuit Den Haag. In de Veenkoloniën wonen ruim 450.000 inwoners, en wordt jaarlijks €115 miljoen meer uitgegeven aan zorg, dan in andere regio's. Dit amendement leidde tot een negenjarige inzet met €10 miljoen aan financiering van het ministerie van VWS. Met daarbij de boodschap om vanuit een breed draagvlak te werken aan gezondheidsachterstanden. En dat hebben we gedaan!

Luister naar bewoners en ervaringsdeskundigen

Het lijkt zo logisch, maar is nog steeds niet vanzelfsprekend. In de huidige actualiteit worden bewonersparticipatie en inzet van ervaringsdeskundigheid steeds vaker genoemd als belangrijke motor en drijfveer voor de grote transitieopgaven. In de Veenkoloniën hebben we dat al een aantal jaren in praktijk gebracht en veel geleerd. Dat succes willen we graag uitdragen en delen. In het gebied is al jaren sprake is van grote gezondheidsverschillen, die van generatie op generatie spelen en met veel verschillende factoren te maken hebben. De projecten die zijn uitgevoerd, hebben hieraan allen vanuit een vernieuwende insteek bijgedragen. Dat geldt voor het armoedevraagstuk, maar ook voor Goede Start. Een programma wat in de Veenkoloniën is gestart, maar wat inmiddels is verworven tot het landelijke programma Kansrijke Start.

Een lang proces

Daarbij hebben onder de vlag van Kracht van de Veenkoloniën bewonersinitiatieven de ruimte gekregen en genomen om gezamenlijk te werken aan de (door)ontwikkeling van zorgzame gemeenschappen, en aan te sluiten bij lokale wensen en behoeften. Deze omslag

ging natuurlijk niet vanzelf. Het was een proces van sociale innovatie om te luisteren, te leren van elkaar en elkaar als gelijkwaardige gesprekspartner te respecteren en waarderen. Via actie-begeleidend onderzoek zijn de leerervaringen opgetekend en geanalyseerd. Aansluiten bij wat bewonersinitiatieven nodig hebben, in plaats van bedenken en aanreiken wat wij denken dat ze nodig hebben. Dat leidde tot nieuwe inzichten, verwoord in acht successleutels, over hoe gezondheidsachterstanden echt aan te pakken (te zien op pagina 8).

Meerjarige aanpak

Gaandeweg werd de focus in het programma steeds meer verlegd naar wat écht nodig is: starten bij inwoners en luisteren naar wat zij nodig hebben. Dat is maatwerk. Hoe eerder je begint, hoe beter, en werk daarin samen met ervaringsdeskundigen. De groeiende inwonersbeweging heeft impact en biedt het draagvlak wat nodig is om de transitieslag naar gezondheid te maken. De afgelopen acht jaar waren hierin waardevol, maar de opgave is nog niet af. Zoals ook verwoord in het RVS-rapport 'Een eerlijke kans op gezond leven' vraagt deze transitie om een meerjarige generatieaanpak. De verandering die is ingezet, gaat door: Op Eigen Kracht vooruit in de Veenkoloniën! ♦

— **Karin Kalverboer,**
Directeur-bestuurder Zorg Innovatie Forum
Penvoerder Kans voor de Veenkoloniën

‘Stop met eenrichtingsverkeer en geef een stem aan de mensen om wie het gaat’

Waar enerzijds professionele zorg dreigt vast te lopen, staan anderzijds zorgzame gemeenschappen voor elkaar klaar in de vorm van burgerinitiatieven. Deze resulteren in dalende zorgkosten, opgeluchte zorgprofessionals en blijde burgers. Wetenschappelijk adviseur van Kans voor de Veenkoloniën Gerjan Navis vertaalde de waarde van burgerinitiatieven in een memo waarmee politieke beleidsmakers uit de voeten moeten kunnen.

Dat kennis van leefstijl en zorg louter aan de professionele kant zit, is volgens emeritus hoogleraar en medisch specialist Navis een misvatting. “Top-down eenrichtingsverkeer werkt niet. Voor effectieve zorg moet je in de eerste plaats uitgaan van de wensen, waarden en verwachtingen van de mensen zelf”, zegt ze. “Want een plan dat daar niet bij aansluit, hoe goed ook, werkt vrijwel nooit. Verspilde moeite dus en ook nog eens weggegooid geld. Regelen burgers het uit eigen beweging, dan gebeurt het voor een fractie van de kosten van de professionele sector.”

Wetenschappelijk onderbouwd

Dat eenrichtingsverkeer niet functioneert, is volgens Navis al heel lang bekend en stevig wetenschappelijk onderbouwd: “Toch werken zorg en welzijn sterk langs de lijnen van eenrichtingsverkeer. Zo sterk zelfs, dat je het niet meer ziet omdat het zo ‘gewoon’ is. Begrijp me goed, betrokken professionals hebben meestal de beste bedoelingen. Maar door dit eenrichtingsverkeer faalt het beleid. De zorg loopt vast in torenhoge kosten en gebrek aan menskracht. Professionalisering is een groot goed, maar wel slechts één van de factoren die een rol spelen.

Wat kunnen mensen zelf? Wat willen ze? En waar lopen ze tegenaan? De antwoorden op deze vragen zouden de basis moeten zijn. Juist dat is wat bij burgerinitiatieven gebeurt.”

Ongelofelijk hoopvol

Al in 2015 stelde Tweede Kamerlid en woordvoerder eerstelijns zorg van de PvdA Agnes Wolbert in een amendement dat het tijd werd om mensen zelf het woord te geven over wat ze vinden dat ze nodig hebben, met als hoofddoel het terugdringen van sociaal-economische gezondheidsverschillen. “Er kwam een leerproces op gang en dat is ongelofelijk hoopvol”, schetst Navis. Van de ongeveer tweeduizend burgerinitiatieven in Nederland noemt zij projecten voor mobilisatie van sociaal kapitaal in Wedde, Kloosterburen, Grolloo, Hollandscheveld, Grijskerk, Vledder, en Austerlitz als voorbeelden van ‘laboratoria van de samenleving’: “Neem nou ‘Wedde dat ‘t Lukt’ in Wedde. Daar daalden zorgkosten aantoonbaar en essentieel door energie en medemenselijkheid binnen de samenleving in te zetten. Die kracht van onderop wordt in werkelijk alle analyses door deskundigen over ‘onontkoombaar’ stijgende zorgkosten over het hoofd gezien. De les daaruit: niet als overheid inzetten op het bereiken en overtuigen van mensen met jouw oplossingen, maar uitgaan van waarden, wensen en verwachtingen van de bewoners. Komt dit van onderop tot stand, dan is het kansrijk.” ♦

— **Gerjan Navis,**
Wetenschappelijk adviseur van
Kans voor de Veenkoloniën
Hoogleraar RuG en UMCG

Memo voor beleidsmakers

In het memo ‘Burgerinitiatieven: de blinde vlek in het beleid over gezondheid en zorg’ zette zij voor beleidsmakers uiteen dat burgerinitiatieven moeten worden gezien als ‘een gelijkwaardige en volwaardige partner in het ‘nieuwe normaal’ van gezondheid en zorg’: “Mobilisatie en respect voor sociaal kapitaal, in plaats van alleen ‘dichtlopen van gaten’ in het systeem, of legitimatie daarvan: het zal uiteindelijk de samenleving veel meer opleveren. Dat is geen quick fix.”

Van Kans voor naar Kracht van de Veenkoloniën

“Eind 2014 bereidden gemeenten zich voor op grote en nieuwe taken op het terrein van de Participatiewet, de WMO en de Jeugdzorg. Tegelijkertijd werd er in Den Haag gewerkt aan een voorstel om middelen beschikbaar te stellen voor een regionale aanpak om gezondheidsverschillen aanzienlijk en duurzaam te verkleinen. Het daarvoor in aanmerking komend gebied: de Veenkoloniën in Groningen en Drenthe. Het ministerie van VWS schonk het vertrouwen in opdrachtgeving aan het Zorg Innovatie Forum, met name vanwege het brede netwerk en verbinding in het zorglandschap.

Als Wethouder Sociaal Domein van de gemeente Borger-Odoorn, één van de Veenkoloniale gemeenten, werd ik in 2015 uitgenodigd om deel te nemen aan de oprichtingsvergadering voor een nieuw in te richten programma: Kans voor de Veenkoloniën.

De vliegende start van het programma was er één met ups en downs. De Veenkoloniale gemeenten onderschreven allemaal zonder aarzeling het belang om wat te doen aan het verkleinen van de gezondheidsverschillen. De vraag om ook financieel hierin mee te doen was niet geagendeerd. Enerzijds zorgde dat ervoor dat je snel kon starten, maar anderzijds betekende dat een lastiger weg voor het scherp houden van de politieke beleidsagenda van een gemeente.

Bij de start van het programma waren de inwoners nog niet aan boord voor het meebepalen van de koers. Zorgverzekeraars schoven wel aan bij de overlegtafels. Voor de gemeenten was het zeker in het begin zoeken naar wat van de verzekeraars verwacht kon worden: wat kunnen we op het terrein van preventie wel met elkaar ondernemen?

De acht sleutels uit het manifest van Kans voor de Veenkoloniën om gezondheidsachterstanden echt aan te pakken zijn het resultaat van verkenningen en ervaringen in de regio met onder meer ervaringsdeskundigen, gemotiveerde zorgverleners en keigoede koplopers van bewonersinitiatieven.

De ervaring met en in de regio heeft ons geleerd dat de kracht van de regio zit in de trots en betrokkenheid van de inwoners. Respecteer dat en handel daarnaar. In recente landelijke adviezen zie ik dat daarop ingezet wordt. Maar in de Veenkoloniën doen we het al! Daarmee begrijp je ook dat we gaan Van Kans voor naar Kracht van de Veenkoloniën. We hebben geleerd dat er in een regio met gezondheidsachterstanden structureel en meerjarig ingezet moet worden op een betere positie voor haar inwoners. Omstandigheden op het gebied van werk, opleiding en sociale omgeving, die al van generatie op generatie een negatieve wissel trekken op inwoners, verander je niet snel. Het kost tijd, veel tijd, om meer gezondheidsperspectief te bieden. Maar met inzicht, lef en liefde voor de medemens kunnen we verdere stappen zetten.

De komende tijd gaat het Dagelijks Bestuur van Kans voor de Veenkoloniën verder als Adviesraad van Kracht van de Veenkoloniën. We verheugen ons erop om de bewonersbeweging te blijven ondersteunen bij het verbinden van de leef- en systeemwereld. Het was voor mij een waardevolle reis van bijna tien jaar om een bijdrage te mogen leveren aan het creëren van betere gezondheidskansen voor jong en oud in de Veenkoloniën.” ♦

— **Frits Alberts,**
Onafhankelijk voorzitter
Dagelijks Bestuur en Programmaraad
Kans voor de Veenkoloniën

Acht sleutels om gezondheidsachterstanden écht aan te pakken

Samen met inwoners, beleidsmakers en andere professionals heeft Kans voor de Veenkoloniën de geleerde lessen uit het programma gevat in een manifest met acht sleutels. Sluit u zich ook aan bij deze beweging?

1.

Zet structureel en meerjarig in op regio's met gezondheidsachterstanden

2.

Durf het verschil te maken en ga voor maatwerk dat aansluit bij behoeften

5.

Erken en benut de kracht van ervaringskennis

6.

Geef ruimte aan en versterk bewonersinitiatieven

3.

Sla een brug tussen de leef- en systeemwereld

4.

Besteed aandacht aan achterliggende factoren die gezondheid beïnvloeden

7.

Werk inhoudelijk en financieel samen op alle niveaus en leer van elkaar

8.

Maak gebruik van beproefde interventies en zorg voor monitoring

‘Als we maar niet uit het oog verliezen voor wie we het doen en met welk doel!’

Goede Start zet in op een goede en gezonde start van de volgende generatie in de Veenkoloniën en richt zich op de eerste 1.000 dagen van het kind. Met als doel: de toekomstige generatie inwoners van de Veenkoloniën gezonder te laten opgroeien. Goede Start maakt gebruik van een collectieve aanpak in zorgverlening, voorlichting en vroegsignalering, en maatwerkondersteuning voor het gezin op basis van lokale samenwerkingsafspraken van professionals uit de zorg, onderwijs, maatschappelijk werk, welzijn en gemeenten.

Aan het woord is Tamara Jones, ervaringsdeskundige generatiearmoede en sociale uitsluiting bij Impology. Ze is sinds eind 2016 betrokken bij Goede Start. Tamara komt zelf niet uit de Veenkoloniën. “Het lot bracht mij twaalf jaar geleden hier”, lacht Tamara Jones voorzichtig.

Als kind maakte ze niet zo'n fijne jeugd mee, en als volwassen vrouw was ze twaalf jaar geleden anderhalf jaar dakloos, waarvan ze zeven maanden zwanger was. Die ervaringen vormen de drijfveer van haar gedrevenheid als ervaringsdeskundige. “Misschien is strijdkrachtig een te groot woord” twijfelt ze even. “Maar wat ik doorleefd heb, hoop ik dat niemand anders meer gaat meemaken.”

De ervaringsdeskundigen bij Goede Start krijgen ook ruimte om zich te ontplooiën via webinars en scholing. Daar is Jones heel dankbaar voor! “Ik werd steeds meer Tamara met haar eigen expertise en scholing, maar ik kon het ook wetenschappelijk gaan onderbouwen.” Al die kennis en ervaring verweeft Jones met elkaar als ze aanschuift bij lokale coalities of spreekt voor een publiek. Ze probeert de professional mee te nemen in

het belang van een programma. Terug naar het buikpijngevoel. Want hoewel Jones veel dingen weet te benoemen die de afgelopen jaren verbeterd zijn, stroomt ze nog over van ideeën hoe kinderen in het Veenkoloniaal gebied nog een kansrijkere start kunnen krijgen.

“Als we het hebben over armoedeproblematiek, dan hebben we het ook over de hobby's en talenten die deze kinderen zelf willen ontwikkelen.” Daar ligt misschien een rol voor anderen zegt Jones. Zoveel plannen, zoveel ervaringen om te delen en soms gaat het maar met kleine stapjes. Daar moet je begrip voor hebben als ervaringsdeskundige, weet Jones. Leren hoe gemeentes werken, hoe de financieringsstromen lopen en wie er allemaal aan tafel zit. Jones zal altijd de vinger aan de pols houden: staat het gezin hier centraal? “Als we maar niet uit het oog verliezen voor wie we het doen en met welk doel!” ♦

— **Tamara Jones,**
Ervaringsdeskundige generatiearmoede en sociale uitsluiting bij Goede Start

Monitoren van ontwikkelingen in het programma

Kans voor de Veenkoloniën is gevolgd met actie-begeleidend onderzoek door Toegepast Gezondheids-onderzoek (TGO) vanuit het UMCG. Deze proces-monitoring heeft geholpen om te leren van de aanpak en bij de doorontwikkeling van het programma. Door middel van een actiebegeleidende methodiek was er een continue procesmonitoring van het programma, door het zowel te ‘voeden’ als te ‘evalueren’.

Gedurende het programma zijn interviews gehouden, en dialogsessies en spiegelbijeenkomsten georganiseerd, waarin de kern van het programma is verhelderd en vastgelegd: de programmatheorie. Tussentijdse producten en bevindingen zijn regelmatig teruggekoppeld aan de relevante betrokkenen. Dit gaf aanleiding tot reflectie, discussie en actie en – indien het nodig en gewenst was – het bijsturen van het proces. Het proces werd vastgelegd en

beschreven, met als doel het overdraagbaar te maken naar andere regio's en programma's.

In dit artikel wordt aandacht besteed aan de kloof tussen de leef- en systeemwerelden. Er zijn drie denkrichtingen geformuleerd waarmee deze werelden beter met elkaar verbonden kunnen worden.

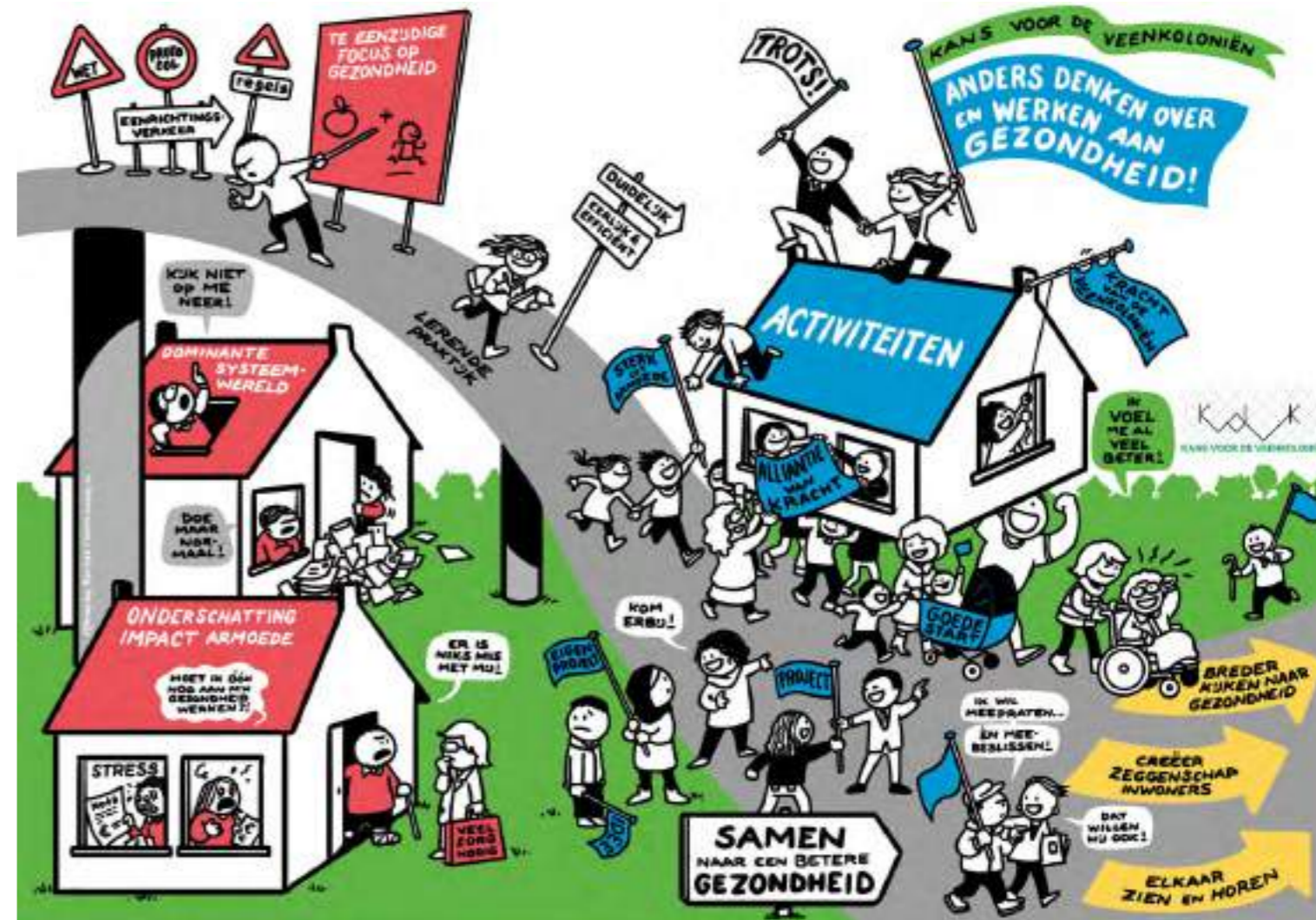
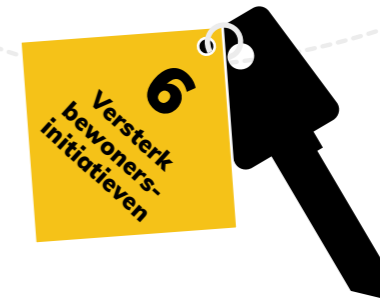
- Ontwikkel samen een passende visie op gezondheid, die aansluit bij wat voor bewoners belangrijk en haalbaar is.
- Geef bewoners meer zeggenschap, op bestuurlijk, beleidsmatig en uitvoeringsniveau.
- Experimenteer op lokaal niveau met manieren waarop een balans kan worden gevonden tussen de systeem- en leefwerelden, en haal daar geleerde lessen uit voor het werken aan gezondheid in andere delen van Nederland. ♦

Annemieke Visser, één van de onderzoekers van TGO, schreef samen met René van der Most en anderen een wetenschappelijk artikel hierover. Dit artikel, genaamd 'Anders denken over en werken aan gezondheid in de Veenkoloniën' verscheen in oktober 2023 en is te vinden door de QR-code te scannen.

ANNEMIEKE
VISSER, RENÉ
VAN DER
MOST, JOBE
BAKKER, JONAN
BRONGERS,
NIESCO
DUBBELBOER,
PIET WOLTERS,
JOLANDA
TUINSTR

ANDERS DENKEN OVER EN
WERKEN AAN GEZONDHEID IN
DE VEENKOLONIËN
BALANCEREN TUSSEN LEEF- EN SYSTEEMWERELDEN
THINKING AND WORKING
DIFFERENTLY REGARDING HEALTH
OF PEOPLE IN THE VEENKOLONIËN
BALANCING BETWEEN LIFE AND SYSTEM WORLDS

Sportieve motivatie in de Veenkoloniën

Sportidolen inzetten om kinderen in beweging te brengen: dat deden FC Groningen in de Maatschappij en FC Emmen Noaberschap met ondersteuning van Kans voor de Veenkoloniën en andere partners. In de programma's van beide clubs leerden ruim 2000 kinderen meer over een gezonde leefstijl!

FC Groningen in de Maatschappij – Gezond Scoren

Zes weken lang gingen basisschoolleerlingen aan de slag met gezondheidsthema's. Via video's met spelers in de hoofdrol leerden de leerlingen onder andere meer over bewegen, slapen en het belang van gelukkig zijn. De scholen die het beste scoorden, streden in de finale in de Euroborg om mooie prijzen als een Schoolplein 14, Pannakooi of sportartikelen.

De kinderen gaan naar buiten, gezamenlijk dingen doen en bedenken, bijvoorbeeld gymlessen voor andere klassen. Het is echt een wereld van verschil!

FC Emmen Noaberschap – Scoren voor Gezondheid

Met het tekenen van een leefstijlcontract beloofden de leerlingen zich tijdens twintig weken in te zetten voor een gezondere leefstijl. Ze leerden meer over eten uit de Schijf van Vijf en ontdekten op welke manieren je kan bewegen. Op de fiets naar school gaan is bijvoorbeeld al een vorm van beweging! Ook mascotte Sibi deed mee, en de feestelijke afsluiting vond plaats in het FC Emmen stadion.

Projectleider Hugo de Olde vertelt: "Wat het project voor mij zo uniek maakt, is dat je met thema's als bewegen en gezonde voeding op een leuke, en toch leerzame manier basisschoolkinderen in beweging kan krijgen. Gezonde voeding hoeft natuurlijk helemaal niet lastig te zijn en vaak is het nog lekker ook!" ♦

Ik ga nu elke dag heel lang met de honden wandelen en rennen en veel meer sporten. En ik heb tegen mijn moeder gezegd dat ze veel vaker mee moet wandelen!

‘Bewonersinitiatieven maken een krachtige vuist’

Kracht van de Veenkoloniën ondersteunt dorpsinitiatieven op het gebied van wonen, zorg en welzijn, zodat mensen hun hele leven in eigen dorp kunnen blijven wonen. “Want zelfs verhuizen naar een plaats een paar kilometer verderop voelt als het verlaten van de vertrouwde omgeving. Zoals het spreekwoord zegt: oude bomen moet je niet verpotten”, zegt Dilling, zelf actief betrokken bij bewonersinitiatief Grolloo Zorgt.

Vrijwilligers van bewonersinitiatieven ondersteunen dorpsgenoten bij alles wat nodig is om in hun vertrouwde omgeving te kunnen blijven wonen. De te grote tuin moet onderhouden en de boodschappen gedaan. Maar ook eenzaamheid voorkomen en bestrijden hoort erbij, gewoon door even langs te gaan voor een kopje koffie.

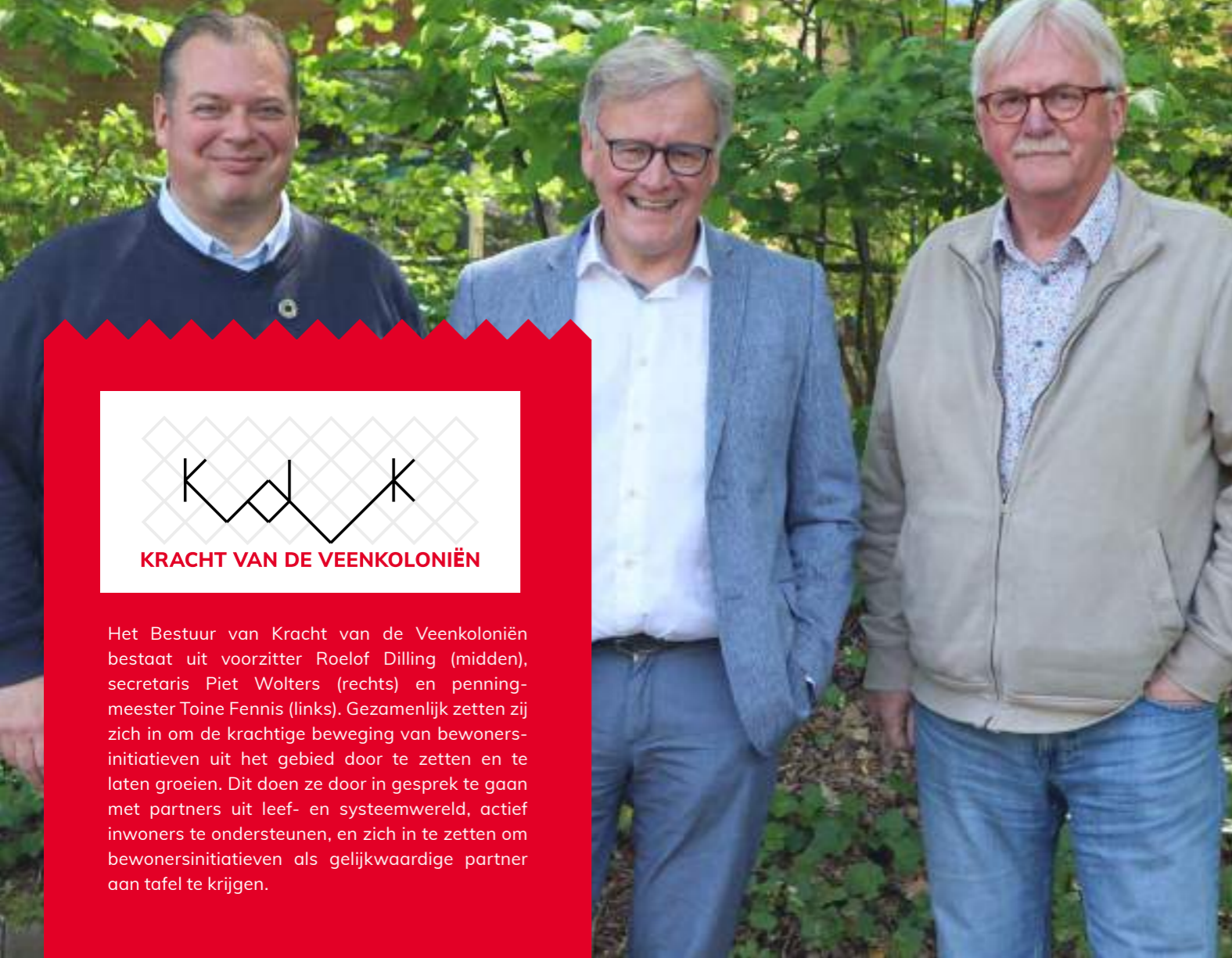
Hoe pak je dit aan binnen het dorp? Er zijn al verschillende dorpsinitiatieven die ervaring hebben. “De samenwerking is pertinent niet bedoeld om een ander te vertellen hoe het moet, integendeel. Want we weten dat elk dorp zijn eigen manier heeft. En dat alles wat er gebeurt vanuit de mensen zelf moet komen, dat is in alles de basis”, zegt Dilling.

Binnen Kracht van de Veenkoloniën delen de bewonersinitiatieven hun kennis en ervaring. Stellen ze prangende vragen in de hoop dat anderen hen kunnen helpen bij het vinden van een antwoord. Hoe kom je erachter welke ouderen eenzaam zijn of hulp nodig hebben? Hoe benader je die? Het zijn zomaar enkele vragen waar bewonersinitiatieven tegenaan kunnen lopen. “Het is waardevol om elkaar te kennen, ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren”, zegt Dilling. “Kracht van de Veenkoloniën wil bovendien dat de bewonersinitiatieven volwaardig meedoen. Wij willen samenwerken, maar laten ons niks opdringen door welke organisatie of bestuurder ook.

Wij voelen ons eigenaar van problemen en kijken wat er volgens de inwoners en vrijwilligers nodig is voor het vinden van oplossingen. Dus van onderaf en zeker niet van boven opgelegd.”

Voor nieuwe bewonersinitiatieven heeft Kracht van de Veenkoloniën Kiem- en Zaaigeld. Dit is een laagdrempelig, bescheiden fonds waar mensen kunnen aankloppen, die een bewonersinitiatief willen oprichten en voor de start een steuntje in de rug nodig hebben. Vorig jaar ging Kracht voor de Veenkoloniën actief ‘De Boer Op’ om meer bestaande bewonersinitiatieven te verenigen. Het aantal steeg dat jaar van tien naar dertig. Dilling: “Natuurlijk zouden wij graag zien dat er in elk dorp in de elf gemeenten een bewonersinitiatief zou zijn dat zich aansluit. Maar zover is het nog lang niet. Van hieruit hopen wij dat het zich als een olievlek uitbreidt. Dat heeft tijd nodig, we moeten tevreden zijn met kleine stapjes.”

Kracht van de Veenkoloniën gaat als zelfstandige stichting verder waar Kans voor de Veenkoloniën stopt. Inmiddels zijn er zo’n dertig bewonersinitiatieven uit de zes Groninger en vijf Drentse gemeenten aangesloten. Samen maken we een krachtige vuist”, zegt voorzitter Roelof Dilling uit Grolloo. ♦

KRACHT VAN DE VEENKOLONIËN

Het Bestuur van Kracht van de Veenkoloniën bestaat uit voorzitter Roelof Dilling (midden), secretaris Piet Wolters (rechts) en penningmeester Toine Fennis (links). Gezamenlijk zetten zij zich in om de krachtige beweging van bewonersinitiatieven uit het gebied door te zetten en te laten groeien. Dit doen ze door in gesprek te gaan met partners uit leef- en systeemwereld, actief inwoners te ondersteunen, en zich in te zetten om bewonersinitiatieven als gelijkwaardige partner aan tafel te krijgen.

Perspectief voor zorgwekkende zorgmijders

Jongeren aan Zet biedt zorgwekkende zorgmijders in de gemeenten Oldambt en Westerwolde perspectief. Het richt zich op jongvolwassenen, die veelal meerdere mislukte hulpverleningstrajecten achter de rug hebben en daardoor ook het geloof in zichzelf verloren. Dankzij de nieuwe methodiek klimt een groot deel van hen uit het dal van dit voor hen soms uitzichtloos leven.

De jongeren hebben te maken met diverse problemen rond wonen, leefritme, sociale contacten en (mentale) gezondheid. De nieuwe methodiek helpt deze jongeren door hun eigen probleembesef en motivatie als uitgangspunt te nemen. Dat begint met het ontbreken van wachtlijsten. Laat een jongere in zo'n uitzichtloze situatie weten niet langer op deze manier te willen leven, dan is er gelijk hulp beschikbaar.

Stapje voor stapje

De jongere krijgt een vaste behandelaar en begeleider die stapje voor stapje beginnen met werken aan de drempels met nieuw perspectief als uiteindelijke doel. Dr. Marieke Boelhouwer, projectleider van Jongeren aan Zet: "Het bijzondere aan onze aanpak is dat activerende begeleiding en specialistische behandeling elkaar niet opvolgen, maar juist hand in hand gaan." Om te bereiken dat jongeren nieuw perspectief krijgen, zetten de ervaren hulpverleners een integrale aanpak in, waarbij dat perspectief leidend is.

Hoopvolle cijfers

Na een start onder de vleugels van Kans van de Veenkoloniën staat dit project van CMO STAMM, MEE Noord, Subrosa en Molendrift inmiddels alweer vier jaar op eigen benen. De teller staat inmiddels op meer dan honderd jongeren. De cijfers tonen een hoopvol beeld: 85 procent van de eerste lichte thuiszitters die de stap naar Jongeren aan Zet maakten, vonden een nieuwe weg naar een zelfstandig leven. Boelhouwer: "De Jongeren aan Zet-methodiek moet zich als een olievlek verspreiden, maar dat is een kwestie van lange adem."

— **Marieke Boelhouwer**
Projectleider Jongeren aan Zet
Senior onderzoeker Molendrift

In het volledige interview beschrijft Marieke Boelhouwer mooie voorbeelden en opbrengsten van de JaZ-methodiek. Ga via de QR-code naar onze website om meer te lezen!

We gaan het anders doen!

Dit is de eerste zin in mijn notitieboek van januari 2015. Het enthousiasme is in de tekst voelbaar, want een impuls van acht jaar geeft een unieke gelegenheid om een verandering in gang te zetten. Geen korte termijn projectjes, waarvan we weten dat ze de gezondheidsachterstanden niet gaan helpen, geen last van de vierjarige overheidscyclus, maar echt investeren op thema's die structureel helpen!

De door mij getekende mindmap benoemt factoren waarvoor we haakjes zien in het programma, en de achterliggende thema's die een rol spelen bij de aanpak van gezondheidsachterstanden. Helaas bieden ambitieuze uitgangspunten op papier nog geen garantie voor succes. Gaandeweg hebben we gezien hoe ingeslepen gewoonten en belangen van organisaties in de weg kunnen staan van broodnodige innovatie. Soms ben je te vroeg, en is de urgentie en het draagvlak om het écht anders aan te pakken nog niet aanwezig.

Nu, negen jaar verder, hebben we veel geleerd, delen we nog steeds het enthousiasme en mogen we conclusies trekken. Met trots kijken we terug naar wat er in gang is gezet. De belangrijkste lessen van Kans voor de Veenkoloniën zijn vastgelegd in de sleutels van het manifest. Deze acht sleutels kunnen ons helpen in de transitie van zorg naar gezondheid. Dit gedachtengoed willen we delen met iedereen die een soortgelijk grootschalig programma gaat uitvoeren.

We zien nog steeds dat we op het gebied van gezondheidsbeleid te weinig leren van de ervaringen die er al zijn. Onlangs las ik in één van de nieuwe plannen voor Noord-Nederland wederom 'We gaan het anders doen'. ♦

Daarom doe ik graag een oproep aan alle programmaleiders, bestuurders én beleidsadviseurs in het Noorden: Houd die ambitie vast, die is meer dan ooit nodig, maar maak daarbij absoluut gebruik van eerder geleerde lessen!

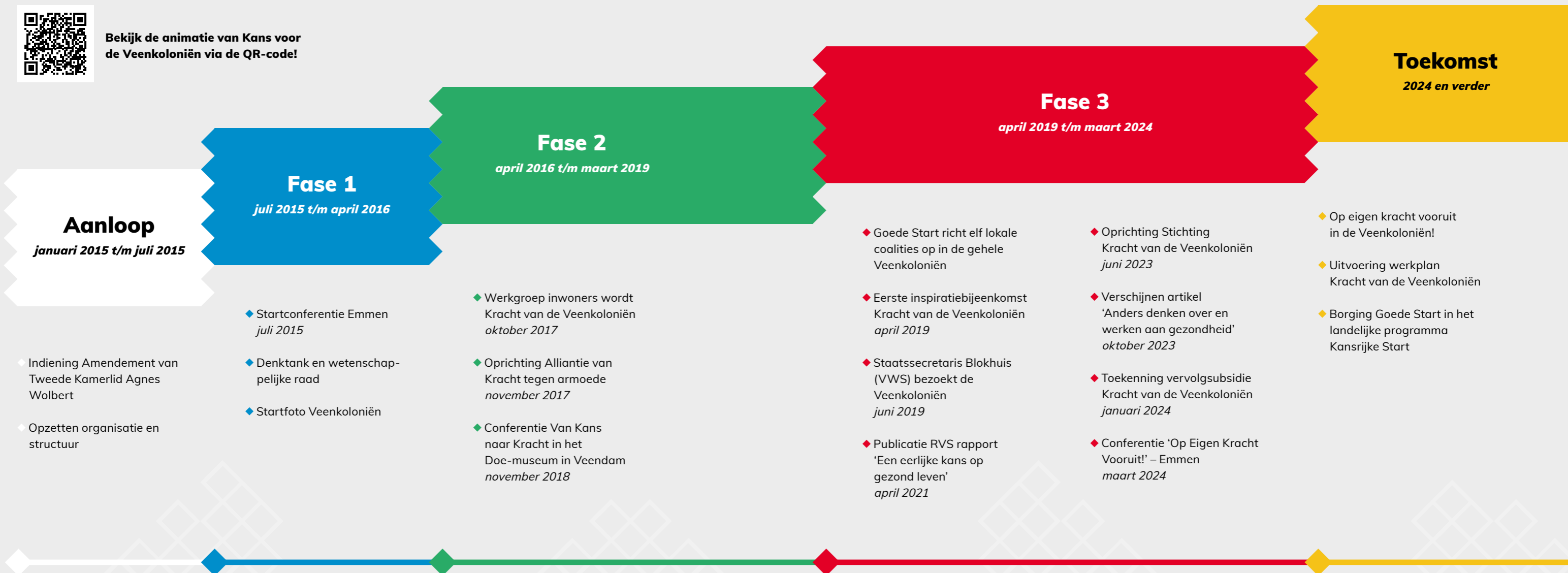
— **René van der Most**,
Programmaleider Kans voor de Veenkoloniën

Kans voor de Veenkoloniën

door de jaren heen

Bekijk de animatie van Kans voor de Veenkoloniën via de QR-code!

‘We staan aan het begin van het herstel, nu moeten we blijven investeren’

Met Kans voor de Veenkoloniën is de afgelopen negen jaar een mooie stap gezet in het verbeteren van gezondheid en welzijn van inwoners van de Veenkoloniën op lange termijn. Wetenschappelijk adviseur Kans voor de Veenkoloniën en onderzoeker van het UMCG Erik Buskens waakt echter voor te hooggespannen verwachtingen binnen afzienbare tijd.

“Vraag je op de mens af: wil je dat je kind dik is, rookt, niet sport, slecht opgeleid wordt en niet werkt, dan is het antwoord ‘nee’. Toch gebeurt dit wel. Hoe doorbreek je dat patroon? Daarbij spelen vele actoren een rol, zoals de persoonlijke omgeving, onderwijs, zorg, een betrouwbare overheid en betaalbaar aanbod van gezonde voeding.”

“Keuzes hangen nauw samen met de sociale omgeving. Normen uit de eerste levensjaren doorbreek je niet zo maar. Je moet heel sterk in je schoenen staan om het allemaal anders te gaan doen dan je omgeving. Je kunt niet zeggen dat mensen domme dingen doen, wel dat ze keuzes maken die funest zijn voor hun gezondheid.”

“Wat in zeer lange tijd is ontstaan is echter niet in één generatie opgelost. De overheid moet in de eerste plaats het vertrouwen herwinnen dat zij inwoners serieus neemt. Menskracht en geld beschikbaar blijven stellen om te kunnen blijven werken aan oplossingen voor gezonder oud worden. De overheid moet gezondheid en gezond gedrag stimuleren in een gebied dat lange tijd veronachtzaamd is en zich inspant om te ontdekken hoe we mensen

kunnen helpen om te veranderen. Waarom volharden ze in keuzes waarvan ze weten hoe slecht die zijn?”

“Vanuit Kans voor de Veenkoloniën zijn mooie dingen tot stand gebracht. Onder meer door hulp, oriëntatie, kennisuitwisseling en informatie uit onderzoeken inbrengen bij denkprocessen over oplossingen. Na tien jaar staan we pas aan het begin van het herstel. Kans voor de Veenkoloniën hielp om de denkmotor op gang te brengen. We hebben veel geleerd. Om tot resultaten te komen, moet de maatschappij hierin blijven investeren.” ♦

— Erik Buskens,
Wetenschappelijk adviseur
Kans voor de Veenkoloniën
Hoogleraar RuG en UMCG

Laaggeletterdheid is overal

Meer dan 10% van de Nederlanders heeft in het dagelijks leven moeite met lezen en schrijven van een brief, een folder van de school, of informatie van de dokter. We zien dit terug in de Veenkoloniën, waar in sommige gemeenten bijna één op de vijf mensen moeite heeft met lezen en schrijven. Het verbeteren van de basisvaardigheden leidt voor deze mensen tot een betere arbeidspositie, minder zorgvragen en meer eigen regie op het leven.

Kans voor de Veenkoloniën heeft samen met Stichting Lezen en Schrijven in de afgelopen jaren geïnvesteerd in het project Taalkans. In alle elf Veenkoloniale gemeenten zijn er zogenoemde Taalhuizen opgericht. Bij een bibliotheek of wijkcentrum kunnen inwoners hier terecht voor gratis ondersteuning bij het leren lezen, maar ook bijvoorbeeld computerhulp. Coördinator Marian Kiewiet zag de liefde en respect bij de vrijwilligers die deelnemers helpen.

W Mensen helpen werkt motiverend en de deelnemers worden meer zelfredzaam. Een mooi voorbeeld is Petra Groen, die met hulp van vrijwilligers taalheld van de provincie Groningen is geworden een aantal jaren geleden!

Taalheld Petra Groen

Daarnaast is met het programma Voel je Goed! ingezet op de combinatie van eet- en beweegadviezen van een diëtist en groepslessen gezondheidsvaardigheden. Zodat deelnemers beter leren lezen en schrijven én dit kunnen toepassen om een gezonder gevoel en gewicht te bereiken.

De inzet op laaggeletterdheid blijft cruciaal. Er is nog steeds een grote groep die brieven, mails of folders niet begrijpt. Dit wordt versterkt door de digitalisering van de samenleving waardoor digitale basisvaardigheden steeds belangrijker worden. Daarom blijft het onderwerp nog steeds een grote uitdaging voor het Veenkoloniale gebied waar structureel op ingezet moet worden. ♦

3

Leef- en
systeem-
wereld

4

Achterliggende
factoren

5

Kracht van
ervarings-
kennis

Ervaringsdeskundigen denken mee over **aanpak** **intergenerationele** **armoede**

De patronen van intergenerationele armoede zijn erg lastig te doorbreken. Wie wil ontsnappen, raakt vaak tussen wal en schip door onder meer sociale druk en patronen die generaties lang zijn ingeslepen. Niemand begrijpt dit beter dan mensen die zelf in zulke omstandigheden zijn opgegroeid. Onder het motto 'ervaring is de beste leermeester' zet stichting Sterk uit Armoede deze ervaringsdeskundigen in als adviseurs voor ontwikkeling van een doelmatige en effectieve aanpak.

Beleidsmakers en instanties die zich bezighouden met armoedebestrijding begrijpen armoede vaak conceptueel, maar weten op gezinsniveau nauwelijks waar de schoen écht wringt. Ze hebben zelf nooit in deze omstandigheden geleefd, waardoor fingerspitzengefühl voor de problematiek ontbreekt. Met theoretische kennis bedenken ze met de beste bedoelingen oplossingen en komen er later achter dat die voor een specifiek gezin niet of nauwelijks effect hebben. Het zijn dan weggooide middelen en inspanningen.

Inzet van ervaringsdeskundigen is daarom zeer wenselijk. Maar zonder diploma geen baan. Daarom zetten Sterk uit Armoede en het Noorderpoortcollege met steun van Kans voor de Veenkoloniën de beroepsopleiding Zorg & Welzijn Speciale Doelgroepen Ervaringsdeskundigheid, Generatiearmoede en Sociale Uitsluiting op. Bij het opzetten en verzorgen van deze opleiding werd ook een ervaringsdeskundige betrokken. "Kans voor de Veenkoloniën bood ons hiermee een heel mooie kans om ervaringsdeskundigheid daadwerkelijk te gaan benutten", vertelt Thomas de Boer namens Sterk uit Armoede.

Ervaringsdeskundige

Eén van die ervaringsdeskundigen is Annamaria Evers uit Borger. Zij ontworstelde zich, volgde de opleiding, werkte drie jaar bij Sterk uit Armoede en is nu zelfstandig

adviseur: "In je opvoeding krijg je mee: je bent niks en wordt ook nooit wat. Wil je een opleiding gaan doen, dan 'voel je je beter dan de rest'. Je hoort niet meer bij je 'oude wereld'. Maar ook niet bij je 'nieuwe wereld'. Want je spreekt een andere taal, mist culturele bagage, weet niks van vreemde talen of reizen. Je hoort er niet bij omdat je niet kunt 'meepraten'." Dit is slechts één van de te overbruggen kloven.

Dankzij de opleiding worden de ervaringsdeskundigen serieus genomen. Een aantal van hen ging aan het werk voor Sterk uit Armoede. Wat doen ze daar precies? "Er zijn vele overheden en organisaties die zich bezighouden met de aanpak van intergenerationele armoede, zoals de rijksoverheid, gemeenten, sociale diensten, maatschappelijk werk en jeugdhulporganisaties. Zij huren de ervaringsdeskundigheid van Sterk uit Armoede in bij het ontwikkelen van doelmatig en effectief beleid, wetgeving, projecten en processen", zegt De Boer. "Een wooncorporatie verstuurde op een gegeven moment herinneringen over huurachterstanden in rode enveloppen om aan te geven dat het belangrijke info was. De ontvangers schrokken zich rot, schoten in de stress en gooiden de rode envelop ongelezen weg. Dan schiet je je doel volledig voorbij." Annamaria geeft een ander voorbeeld: "Ik attendeer ambtenaren erop dat ze berichten veel te moeilijk formuleren. En dat ze met een toon van meer begrip en minder vooroordelen veel beter bereiken wat ze willen. Want door de toon die ze aanslaan, slaan mensen direct dicht. Dit zijn vaak verrassende inzichten." ♦

— **Thomas de Boer,**
Voormalig directeur Sterk uit Armoede

— **Annamaria Evers,**
Ervaringsdeskundige generatiearmoede
en sociale uitsluiting bij Sterk uit Armoede

Kloven: een gedicht van Annamaria Evers

Gevoelskloof:

Door de jaren heen
Voelde ik mij angstig en alleen
Mijn jeugd was getekend door angst en verdriet
Emoties tonen leerde ik ook niet
Liefde was ik niet gewend
En eigenwaarde heb ik nooit gekend

Een vertekend beeld van gevoel
De kloof dichten was mijn doel

Kenniskloof:

Mijn 'pad' was voorbestemd
Leren werd afgeremd
De wereld aan de andere kant
Daarmee had ik geen band
Ik leefde in een isolement
De 'andere kant' was mij niet bekend
Er werd niet gekeken naar wat ik kon
Was ook niet nodig, ik was toch dom

Nog een kloof om te dichten
Kennis vergaren om niet te zwichten

Vaardigheidskloof:

Schreeuwen was de taal die werd gesproken
Een toon die mij bijna heeft gebroken
Normen en waarden in een vertekend beeld
Eenzijdig gericht en wat de ego's streelt
Onderdanig en dienstbaar
Deze vaardigheden maken je kwetsbaar
Goed geleerde manieren
Alles om een ander te plezieren
Omgaan met geld leerde ik niet
Een pad van schulden lag in het verschiet

Het heeft mij gemaakt tot een sloof
Dat noemt men de vaardigheidskloof

Positieve krachtenkloof:

Positiviteit is mijn kracht
Het zorgt ervoor dat mijn pijn verzacht
Dat ik kan lachen naar het leven
En dankbaar ben voor wat mij is gegeven
Het leerde mij kloven dichten
En mij op de toekomst te richten

Mijn kloof is deze positiviteit
Omdat een ander het niet kan zien
als werkelijkheid

Structurele en participatiekloof:

Zoals hierboven al vermeld
Is mijn rode draad geweld
Steeds maar weer dezelfde les
En uiteraard weer een ander adres
Vluchten voor het leven
En ik bleef maar geven
Sociale uitsluiting stond hierin centraal
En eigenlijk vond ik dit normaal

Participatie is een recht
De kloof dichten is een gevecht
Structurele kloof is hardnekkig
Het maakt je gebrekkig

Getekend door het leven
Werd bruggen slaan mijn streven
Het was een dubbeltje op zijn kant
Maar gelukkig ben ik op mijn pootjes beland
Ik zie de toekomst in een breder licht
Omdat ik mijn kloven heb gedicht

— Annamaria Evers

Annamaria Evers is ervaringsdeskundige generatiearmoede en sociale uitsluiting bij Sterk uit Armoede. Kijk en luister via de QR-code hoe Annamaria haar prachtige gedicht voor-draagt. ♦

‘Verkenning nieuwe methode voor verdeling zorggeld Shared Savings bleek weerbarstig’

Introductie Shared Savings

Bij Shared Savings worden er afspraken gemaakt tussen financier en zorgaanbieder om meer zorg in de eerste lijn of het voorliggend veld te leveren. Zorgaanbieders en verzekeraars sluiten daarbij samen een innovatief contract af, met als doel het verhogen van kwaliteit van zorg, investeren in preventie en reduceren van kosten. Eerdere Shared Savings ervaringen in Kinzigtal (Duitsland) en Nijkerk waren de inspiratiebron om Optimedis begin 2016 te benaderen om dit in de Veenkoloniën op te zetten. In de Veenkoloniën is in twee gemeenten in een pilot ervaring opgedaan met deze vorm van contractering. Daarnaast is ingezet op het inzichtelijk maken van de inzet bij ‘Moeders van...’, ‘de Herstelruimte’ en de waarde die de inzet van bewonersinitiatieven op kan leveren. De resultaten laten bijvoorbeeld zien dat de zorgkosten door inzet van ‘Moeders van...’ met € 27.000 per gezin worden verlaagd en er geen onnodige zorg geboden wordt. De ervaringen van de afgelopen periode worden meegegeven aan verdere experimenten in Noord-Nederland rond dit thema.

Shared Savings zou de nieuwe methode worden voor verdeling van zorggeld. Geen vergoeding per behandeling, maar één totaalbudget voor een hele regio. Dit zou zorgkwaliteit kunnen stimuleren. De verkenning binnen Kans voor de Veenkoloniën om dit in de Veenkoloniale gemeenten toe te passen, leerde echter dat Shared Savings onder de gegeven omstandigheden een brug te ver was. Wel leidde het mede tot een ander pilotproject voor de verdeling van zorggeld: waardegedreven contracten.

Betere zorg tegen lagere kosten en tegelijk voorkomen dat zorg zich laat leiden door financiële prikkels in plaats van te doen wat nodig is. Stijgende zorgkosten zijn al jaren een bron van grote zorg. Shared Savings is een model waarbij sprake is van een vast budget voor de regio waarvoor, naast de zorgverzekeraars, ook de gemeenten hun zorgbudgetten beschikbaar stellen. Zorg- en hulpverleners zetten in onderling overleg dit geld in. Voordeel is dat er minder nadruk ligt op productie en dat er meer ruimte is voor investeren in preventie. En als er geld overblijft, blijft dit beschikbaar voor de regio om naar eigen inzicht te investeren.

Preventie

De praktijk bleek weerbarstiger. Het bleek te ingewikkeld om de budgetten bij elkaar te brengen vanwege verschil in wet- en regelgeving. Erik Koekoek van zorgverzekeraar Zilveren Kruis is daarover aan het woord. “Het idee is heel goed, maar de verkenning leerde dat dit in de praktijk te complex is. Er is te weinig draagvlak en urgentie bij zorgpartijen voor dit model en te weinig financiële ruimte voor preventie”, licht Koekoek toe. “Dat laatste is juist in de Veenkoloniën

van groot belang omdat hier de gemiddelde levensverwachting en het aantal gezonde jaren aanzienlijk lager ligt dan elders in Nederland. Investeren in preventie is hier essentieel. Investeren in preventie betalen zich echter pas op lange termijn uit, over één of zelfs enkele generaties.”

Waardegedreven contracten

Vanuit de verkenning naar Shared Savings bloeide echter wel iets anders op: waardegedreven contracten van de zorgverzekeraar met ziekenhuiszorg. Koekoek:

“Kort gezegd komt dit erop neer dat we bij vergoeding kijken naar resultaten van behandelingen in plaats van de uitgevoerde behandelingen an sich. De prikkel verschuift daarbij van productiviteit naar kwaliteit: betere uitkomsten tegen gelijke of lagere kosten door zo slim en goed mogelijk behandelen. Met steeds meer ziekenhuizen maken we op die manier afspraken en dragen we bij aan het verbeteren van de zorg.” ♦

— Erik Koekoek,
Strategisch Adviseur Gemeenten - Zilveren Kruis

Een blik op 9 jaar KvdVK

Academische Werkplaats Publieke Gezondheid

Startfoto van de gezondheids-
situatie in de Veenkoloniën

Alliantie van Kracht

Met 42 partners in de regio
samen aan de slag om
generatiearmoede aan
te pakken

Aletta Advies (Aletta School of Public Health)

Onderzochte indicatoren
laten veranderingen zien op
belangrijke gezondheidsthema's

Baan voor de Toekomst

Mensen zonder baan worden
toegeleid naar werk

Dorpscoöperatie Gasselternijveen

Bewoners zetten zich samen in
voor de toekomst van hun dorp

Dorp van de Toekomst

Kinderen bedenken hun eigen
dorp van de toekomst

Energieboost Emmen

Cultuur, ontmoeting en aandacht
voor (mentale) gezondheid van
jongeren uit Zuidoost Drenthe

Funfitpit

Jongeren komen zelf in actie
voor een gezondere leefstijl

Gezondheids- makelaar

De verbindende schakel tussen
burger en overheid

Gezond Scoren

Sportidolen motiveren kinderen
om gezonde leefstijlkeuzes
te maken

Goede Start

De toekomstige generatie inwo-
ners van de Veenkoloniën krijgt
een Goede Start. Meer dan 2000
zwangeren deden in vier jaar mee
aan Samen Zwanger en via de vier
teams van 'Moeders van...' worden
per jaar 60 gezinnen ondersteund

Healthcoin

Gezond leven wordt beloond.
3500 leerlingen zetten samen
meer dan 7,5 miljoen stappen

Herstelruimte

Ervaringsdeskundigen en
vrijwilligers helpen anderen om
hun leven op de rit te krijgen

Het Onderste Boven

Burgerinitiatieven delen hun
ideeën en aanpak, en zetten zich
samen in voor een betere positie

Jongeren aan Zet

Jongeren worden in beweging
gezet en begeleid naar zelf-
redzaamheid en werk

Kracht van de Veenkoloniën

Een groeiende beweging van
bewonersinitiatieven versterkt
elkaar door het delen van kennis
en ervaringen. Ruim 30 initiatie-
ven hebben zich al aangesloten

Mens en Maatschappij

Ontwikkelen van een aanpak
voor intergenerationale armoede

Procesmonitor

Inzicht krijgen in de leef- en
systeemwereld voor verdere
ontwikkeling en aanpak van
het programma

Ruimte voor de Toekomst

Inwoners enthousiasmeren om
nieuwe ruimtes te creëren die
positieve gezondheid bevorderen

Scoren voor Gezondheid

Basisschoolleerlingen gaan aan
de slag met een gezonde leefstijl

Shared Savings

Aanpak voor het verminderen van
zorgkosten en inzet op preventie
door 'gedeelde besparingen'

Spil, Even Buurten

Samen in en met de buurt
eenzaamheid van ouderen
aanpakken. De eenzaamheid
van ruim 300 ouderen werd
verminderd

Sterk uit Armoede

Ervaringsdeskundigen
worden opgeleid en ingezet om
generatiearmoede te doorbreken.
Er werden 95 ervaringsdeskundi-
gen opgeleid in Noord-Nederland

Taalkans

Laaggeletterdheid en
gezondheidsvaardigheden
aanpakken in de Veenkoloniën.
800 extra cursisten deden mee,
en werden ondersteund door
235 nieuwe taalvrijwilligers

Toeristenkantoor

Kinderen promoten hun eigen
leefomgeving en favoriete plekken

‘Integrale oplossingen op maat doorbreken Veenkoloniale generatiearmoede duurzaam’

Weet iemand aan generatiearmoede te ontsnappen, dan is vaak een negatieve cirkel voorgoed doorbroken. Er bestaat echter geen universele aanpak voor succes, maatwerk is het credo. Betrokken organisaties en instanties kunnen hierbij heel veel van elkaar leren. Om hierin stappen te zetten, slaan 42 organisaties binnen de Alliantie van Kracht de handen ineen voor het duurzaam doorbreken van generatiearmoede in de Veenkoloniën.

“Generatiearmoede is in de Veenkoloniën bovengemiddeld groot. Er wordt al jaren veel tijd, energie en geld in gestoken om dit op te lossen. Desondanks kwamen we niet veel vooruit. Integendeel, generatiearmoede werd hier alleen maar groter”, vertelt directeur-bestuurder Johan Brongers van Tintengroep, tevens oprichter van de Alliantie van Kracht. Samen met professor Dirk Strijker stond hij aan de wieg van de Alliantie.

Korter dan gemiddeld leven, minder gezonde jaren en generatiearmoede hangen aantoonbaar onlosmakelijk met elkaar samen. De bestaande aanpak van generatiearmoede werkte niet. Maar wat dan wel? Om dat te ontdekken deed Rijksuniversiteit Groningen vijf jaar onderzoek onder 23 gezinnen in deze situatie. “Dit leverde een schat aan informatie op”, weet Saskia Duursma, programmaleider van de Alliantie van Kracht. “Betrekt bij alles de mensen om wie het gaat, is een belangrijke conclusie. “De mensen zelf weten beter dan de instanties wat er nodig is om patronen te doorbreken. Maatwerk dus.” Ook is duidelijk dat kortlopende projecten hun doel voorbij schieten. Voor effect is een langdurige en gerichte aanpak nodig. Brongers: “De oorzaken zijn complex.

Het kost een generatie om een generatie te veranderen. We zetten in op twintig jaar.”

Integrale samenwerking tussen de partners en van elkaar leren is de kracht van de Alliantie. Duursma: “Voorheen werden zaken als gezondheid, werk, wonen, opleiding en armoede als losse problemen gezien. Maar alles hangt samen. Onze deelnemers vormen één groot netwerk, een ontwikkelplek en kennis-hub voor beleidsmakers, politiek, en maatschappelijke organisaties. Ze gebruiken elkaars kennis en ervaringen, voorkomen dat instanties langs elkaar werken en voeren nieuwe, kansrijke experimenten uit. Bij alles wat we doen, betrekken we degenen om wie het gaat.’

“Kans voor de Veenkoloniën zag de kracht van de Alliantie, werd deelnemer en leverde een zeer wezenlijke financiële bijdrage”, zegt Brongers. “Onze leden zijn doeners, met elkaar duwen we het in de goede richting. Want dit probleem is te urgent om aan de waan van de dag over te laten.” ♦

— **Johan Brongers,**
Directeur-bestuurder Tintengroep
Initiatiefnemer Alliantie van Kracht

— **Saskia Duursma**
Programmaleider Alliantie van Kracht

Kinderen in ARMOEDE voelen STRES en onzekerheid en dat REMT hun ontwikkeling!

ComicHouse
vdPOL

‘Vertrouwen is de basis voor heel veel mensen die het op eigen kracht niet redden’

Voor mensen die het op eigen kracht niet redden op het gebied van zorg, welzijn en ontwikkeling, biedt de overheid allerlei voorzieningen. Deze zijn echter meestal vastomlijnd, wat in veel gevallen (te) hoge drempels opwerpt. Aanvragen kunnen bijvoorbeeld alleen online worden gedaan en informatie staat allemaal op een website, terwijl het digitale juist voor deze mensen een hoge drempel vormt. Ook ontbreekt het vaak aan vertrouwen in overheden en instanties. In die gevallen bieden bewonersinitiatieven uitkomst.

Volgens voormalig huisarts Hans Berg uit Wedde ligt de kracht van bewonersinitiatieven in het feit dat het initiatief bij de mensen zelf ligt. De vrijwilligers die het uitvoeren zijn ‘gewone’ mensen, die sneller het vertrouwen winnen. Deze vrijwilligers komen langs of zijn gewoon telefonisch bereikbaar. De beschikbaarheid van iemand die je vertrouwt om je problemen te bespreken werkt juist in deze gevallen vele malen beter dan online informatiepagina’s, invulformulieren en professionele hulpverleners, ondanks alle goede bedoelingen.

Denk bijvoorbeeld aan mensen die laaggeletterd zijn. Vaak verbergen ze dit al hun hele leven uit schaamte.

De overheid heeft bibliotheken aangewezen als partij om met deze problematiek aan de slag te gaan. Maar hoe hoog is de drempel voor iemand die niet kan lezen om een hal vol boeken binnen te stappen?

“Hulp zoeken valt en staat met het vertrouwen in degene die je spreekt”, weet Berg. “Juist daarom zijn bewonersinitiatieven van onschatbare waarde.” Hij benadrukt wel dat het belangrijk is om het vertrouwen breder te trekken dan één vrijwilliger: “Valt zo’n vrijwilliger weg, dan zou je terug zijn bij af. Berg pleit ervoor dat bewonersinitiatieven van elkaar leren: “De praktijk leert wat functioneert. Er zijn 2000 bewonersinitiatieven in Nederland die door kennis te delen, voorkomen dat zij telkens het wiel opnieuw moeten uitvinden. Juist daarom zijn initiatieven als Nederland Zorg Voor Elkaar, Kracht van de Veenkoloniën en Kans voor de Veenkoloniën essentieel. Ze zijn onmisbaar, omdat zij bewonersinitiatieven en dorpsondersteuners steunen door met raad en daad terzijde te staan. Daarnaast functioneren zij als vertegenwoordigers van bewonersinitiatieven naar de politiek, beleidsmakers en professionele organisaties. In de tijd dat zorg en welzijn tegen hun grenzen aanlopen kunnen bewonersinitiatieven professionele organisaties terzijde staan door complementair te zijn. Wel is deze gevestigde orde van organisaties gewend om alles op eigen wijze op te willen lossen. Dit staat contacten soms behoorlijk in de weg.” ♦

— **Hans Berg,**
Voormalig huisarts
Initiatiefnemer Wedde dat ‘t Lukt

Bewoners aan zet!

De bewonersbeweging Kracht van de Veenkoloniën is een sterke en zelfstandige bewonersraad die er is voor en door bewonersinitiatieven. Kracht van de Veenkoloniën ondersteunt actief bewonersinitiatieven door kennis en ervaring te delen en te inspireren, adviseren en verbinden.

Met een nieuw werkplan gaat Kracht van de Veenkoloniën 2024 krachtig van start! Bij de beweging zijn op dit moment zo’n 30 initiatieven aangesloten, en dat breidt zich steeds verder uit. Leden van de beweging en aangesloten bewonersinitiatieven kunnen de komende tijd meewerken aan concrete acties en (thema)bijeenkomsten. Daar waar bewoners een bijdrage willen leveren aan één van de thema’s in het werkplan, kunnen zij aansluiten bij werkgroepen.

Kracht van de Veenkoloniën is op zoek naar medestanders in de Veenkoloniën die samen het geluid van bewonersinitiatieven willen laten horen. In november 2023 legde het bestuur de verbinding met onder andere gedeputeerde van de provincie Drenthe Yvonne Turenhout en kwartiermaker van het Nationaal Programma Groningen Henk Nijboer. ♦

KRACHT VAN DE VEENKOLONIËN

Sluit u zich ook aan bij deze krachtige beweging met uw bewonersinitiatief of wilt u concreet bijdragen aan de uitwerking van één van de georganiseerde activiteiten in 2024?

Neem dan contact op met het bestuur van Kracht van de Veenkoloniën via:

bewonersraad@krachtvandeveenkolonien.nl

Eerst meer weten?
Scan de QR-code
hiernaast of ga naar:
www.krachtvandeveenkolonien.nl

‘Niet de systeemwereld maar de leefwereld van burgers moet de basis zijn’

Toen ze in 2015 gevraagd werd lid te worden van de stuurgroep Kans voor de Veenkoloniën om de inwoners te vertegenwoordigen, hoorde Joke Bakker uit Emmen al snel: ‘Er wordt weer niet mét ons gesproken, maar óver ons’. Inwoners voelden zich totaal niet betrokken en zouden snel afhaken met een Veenkoloniaals ‘laat maar, we regelen het zelf wel weer’. Bakker begreep dat ze op de barricade moest om de mensen die het betrof een stem te geven.

“Ervaringsdeskundigen helpen beter dan instanties”, zegt Bakker, voorheen voorzitter van het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve Inwoners, lid van de Alliantie Natuurlijk Samen voor Veilige Wijken en voorzitter van Vereniging Wijkbelangen Emmehout. Zij kreeg de kans om tijdens een bijeenkomst de waarde van bewonersinitiatieven te belichten. Ze vertelde hoe wezenlijk die kunnen zijn voor de aanpak van gezondheids- en welzijnsachterstanden.

“Mijn betoog opende ogen en leidde uiteindelijk tot de oprichting van bewonersraad Kracht van de Veenkoloniën”, vertelt Bakker, die daarvan voorzitter werd. “We zochten samenwerking met systeemorganisaties om samen naar manieren te zoeken om gezondheidsachterstanden te verbeteren. “De perceptie binnen Kans voor de Veenkoloniën kantelde”, zegt Bakker. “De insteek werd om te handelen vanuit de behoeften van inwoners.”

In 2023 stopte Joke als voorzitter van Kracht van de Veenkoloniën. Ze kijkt nu toe vanaf de zijlijn en zegt te hopen dat de burgers ook in de toekomst een duidelijke stem houden bij het bepalen van de richting die Kracht van de Veenkoloniën kiest: “Dat komt de leefwereld van burgers het best tegemoet.” ♦

— **Joke Bakker,**
Lid Dagelijks Bestuur Kans voor de Veenkoloniën

‘Een ontmoetingsplek door ervaringsdeskundigen, voor iedereen’

De Herstelruimte in Emmen zet ervaringsdeskundigen in om anderen te ondersteunen. De kracht zit in gelijkwaardigheid, geruststelling, her- en erkenning. Ze bieden een weekprogramma voor en door ervaringsdeskundigen met cursussen waarin persoonlijke ontwikkeling centraal staat en activiteiten als wandelen, ontmoeting en steun.

Projectleider Ginette Hendriks is enthousiast. “Mensen geven betekenis aan hun ervaring met ontwrichting. Er zijn niet veel woorden nodig, want de deelnemers en ervaringsdeskundigen begrijpen het. Je kunt elkaar daardoor ook spiegelen met de lelijke kanten.” Mede dankzij Kans voor de Veenkoloniën werden er ervaringsdeskundigen opgeleid via een werk en lerenplek. Alle niveaus waarin ervaringsdeskundigen professioneel worden opgeleid en vrijwilligers met ervaringskennis zijn vertegenwoordigd. Om stigma’s op bijvoorbeeld verslaving, misbruik, huiselijk geweld en armoede te doorbreken.

Gert Jansen is sinds drie jaar werkzaam als ervaringsdeskundige. “De Herstelruimte is een mooie brug tussen een plekje in de zorg of het helemaal alleen doen. De mensen die hier komen, staan vaak ook op de wachtlijst. We merken dat ze na cursussen bij ons soms van die wachtlijst af kunnen. Daarnaast is er een soort huiskamer, waar mensen gewoon kunnen zijn.” Veel van de bezoekers schuiven later aan als vrijwilliger of zetten nog een stap verder. Vrijwilliger Jolande Engel is daar een mooi voorbeeld van. “Dankzij de Herstelruimte ben ik sterker en zelfstandiger en is mijn eigenwaarde heel erg gegroeid. Hopelijk kan ik binnenkort de stap maken naar opgeleide ervaringsdeskundige.”

Organisaties, hulpverleners, praktijk-ondersteuners en huisarts wijzen steeds vaker door naar de Herstelruimte, en dat is te merken! “We groeien uit deze ruimte en zouden echt graag een grotere ruimte willen. En uitbreiden naar andere plaatsen als Assen en Hogeveen zou ook super zijn!” ♦

In januari 2024 is de tweehonderdste unieke bezoeker op de Herstelruimte ontvangen. Het aantal bezoeken aan de Herstelruimte stijgt bijna elke maand, van 25 in april 2022 tot ruim 150 in januari 2024. Meer weten? Scan de QR-code hiernaast!

‘Gezond oud worden is essentieel voor het welzijn van mensen’

In de Veenkoloniale gemeenten leven mensen gemiddeld vele jaren korter en in minder goede gezondheid dan het landelijk gemiddelde. “Gezond oud worden is essentieel voor het welzijn van mensen”, zegt wethouder Joop Slomp van de gemeente Coevorden over het belang van Kans voor de Veenkoloniën. Zijn collega Jur Mellies van Stadskanaal: “In 2040 willen wij op het landelijk gemiddelde zitten. Dat verbetert in die tijd natuurlijk ook, dus we hebben een behoorlijke inhaalslag te maken.”

Die inhaalslag begon een jaar of negen geleden met diverse programma’s onder de vlag van Kans voor de Veenkoloniën. Als voorbeeld van een project ‘waar we allemaal heel trots op zijn’ noemt Mellies Goede Start, waarbij kinderen die worden geboren in moeilijke situaties de cruciale eerste duizend dagen van hun leven een goede start krijgen door ouders te helpen hun kinderen de juiste prikkels en gezond eten te geven. “Die hulp was altijd al beschikbaar, maar werd juist door de doelgroep te weinig gebruikt. Dat heeft onder meer te maken met gebrek aan vertrouwen in instanties en overheden. Via Goede Start gingen verloskundigen en consultatiebureaus in samenwerking met andere professionals van bijvoorbeeld welzijn en gemeenten aan de slag met signalen. Zij stimuleerden ouders en opvoeders met succes vanuit hun vertrouwensband om de nodige hulp te zoeken.”

Meer dan geld

“Armoede gaat over veel meer dan alleen geld”, weet Slomp. “Het zijn leefwijzen die zich vaak over generaties hebben ontwikkeld. Het heeft naast geld te maken met

cultuur, kennis, gewoonten en leefstijl.” “Gezondheid en sociale basis hangen nauw met elkaar samen”, bevestigt Mellies. Inmiddels is wel duidelijk dat het niet werkt om als overheid te pretenderen alle kennis te hebben, allerlei oplossingen te bedenken en die van bovenaf aan te bieden. Slomp: “Je moet luisteren naar wat mensen echt nodig hebben. Dat vergt een totaal andere manier van denken. Het betekent open staan voor de mensen om wie het gaat en daadwerkelijk luisteren naar wat er nodig is. Deze werkwijze van beleid maken is een totaal andere dan wij als gemeente gewend zijn. We maken onder meer gebruik van ervaringsdeskundigen, want daar zit veel kennis en begrip. We komen erachter dat we als overheden soms zijn doorgeschooten in professionalisering.”

Dat deed Coevorden bijvoorbeeld bij onze nieuwe beleidsnotitie Minima en Schulden. “Inwoners gaven zelf aan wat zij belangrijk vinden en nodig hebben”, vertelt Slomp. “Wij kijken dan naar oplossingen die voor mensen werken op de lange termijn. Maar de mensen om wie het gaat, hebben dagelijks te maken met de korte termijn. Hoe haal ik het eind van deze maand met mijn geld. Daardoor voelen ze zich onbegrepen. Voor ons is het nu een zoektocht, hoe we bewonersinitiatieven en professionele zorgverlening zo goed mogelijk op elkaar kunnen laten aansluiten.”

Joop Slomp

Kracht van de Veenkoloniën

Mellies benoemt de verplichting die gemeenten van Rijkswegge krijgen om preventief beleid te maken dat bijdraagt aan een gezond en actief leven van mensen: “Als overheden blijken wij er niet goed in te zijn ons te verplaatsen in inwoners. Daarom zijn wij blij dat na afloop van Kans voor de Veenkoloniën meerdere bewonersinitiatieven verder gaan binnen de zelfstandige stichting Kracht van de Veenkoloniën. Want hiermee slaan we een brug tussen de systeemwereld van de overheid en de leefwereld van inwoners.” ♦

— **Joop Slomp,**
Wethouder gemeente Coevorden
Lid Dagelijks Bestuur Kans voor de Veenkoloniën

— **Jur Mellies,**
Wethouder gemeente Stadskanaal
Lid Dagelijks Bestuur Kans voor de Veenkoloniën

Jur Mellies

Dankwoord

Bedankt voor negen jaar Kans voor de Veenkoloniën!

Het Zorg Innovatie Forum (www.zorginnovatieforum.nl) is penvoerder geweest van Kans voor de Veenkoloniën. Wij kijken met trots terug op de rol die we hebben gespeeld als coördinator, procesbegeleider en ondersteuner van alle activiteiten die in de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden. We zetten ons ook de komende tijd in om de leef- en systeemwereld met elkaar te verbinden, inwoners in stelling te brengen en gezondheidsverschillen te verkleinen. De trots, kracht en energie van iedereen die woont, werkt en leeft in de Veenkoloniën heeft veel bijgedragen aan de activiteiten en opbrengsten van het programma. Wij willen alle betrokken inwoners, organisaties, bestuurders, beleidsmakers en professionals daarvoor hartelijk bedanken!

Colofon

De interviews in deze publicatie zijn geschreven door Jan Johan Ten Have.

Overige teksten komen van: Frits Alberts, Vera Bekkers, Karst Dekkema, Annamaria Evers, Karin Kalverboer, René van der Most, Geertruid Peene en Lisa Zwiërs.

Hartelijk dank aan iedereen die mee heeft gewerkt aan het tot stand komen van deze publicatie van Kans voor de Veenkoloniën.

